

HET PRILLE BEGIN VAN EEN SOCIALE ZEKERHEID IN DE OOSTENDSE VISSERIJ

door Ivan VAN HYFTE

Pas vanaf de late 19e eeuw ontwikkelde zich, geleidelijk aan, de “moderne” verzorgingsstaat. Hoe weinig sociale wetten er voorheen ook waren, voor de visserijsector bestonden ze structureel niet.

Weliswaar was er al heel vroeg de “Caisse de prévoyance des pêcheurs d’Ostende” van 1829 (1). Aanvankelijk een private voorzorgkas die, in gezamenlijk akkoord tussen reders en vissers, hulp verleende in geval van ziekten en beroepsongevallen. Ook had ze de bedoeling een maandelijks pensioen uit te keren aan oude vissers en weduwen.

Vanaf 1 januari 1830 tot 30 juni 1840 was de bijdrage van vissers en reders 0,50 procent op de bruto vangst.

Een koninklijk besluit van 2 december 1850 regelde de tussenkomst van een hogere overheid. Een commissie bestaande uit de burgemeester (toen H. Serruys) of een schepen, een lid van de plaatselijke visserijcommissie, iemand van het Bureau van Weldadigheid en vier personen (2) aangeduid door de gemeenteraad zorgde ervoor dat vissers vanaf 60 jaar die 30 jaar gevaren hadden een jaarrente kregen van 120 frank. Ook weduwen en wezen ontvingen een tegemoetkoming net als vissers die op zee een ongeval hadden.

Al vlug stegen de uitgaven in die mate dat ze de inkomsten uit een percentage op de verkoop in de stedelijke vismijn zó overstegen dat vanaf 1855 de kas bijna leeg was. In 1859 werd de afhouding van 1 procent gebracht op anderhalve (2/9 voor de reders en 7/9 voor de vissers).

Deze schamele sociale voorzieningen konden niet verhinderen dat, als “een visser een naamloos graf op zee kreeg”, zijn vrouw en haar vaak talrijke wezen, in een nog kwetsbaarder situatie terecht kwamen. Deze laatsten konden misschien tijdelijk in de crèche Louise Marie, al was dit geen echt weeshuis.

Over de “getto’s van ellende” zoals een parlementair verslag de erbarmelijke leef- en woonomstandigheden in het eng behuisde schipperskwartier noemde, ga ik het niet hebben; die zijn al voldoende beschreven. Al beveel ik wel de lectuur aan van een uiterst gedocumenteerde sociaal-economische studie van de visserijsector in België, in opdracht van het Ministerie van Nijverheid en Arbeid (3).

In de jaarlijkse “Bulletin Communal de la ville d’Ostende” (4) zijn de uitgaven en inkomsten van deze voorzorgkas uitvoerig gepubliceerd. Zo lezen wij bijvoorbeeld dat de inkomsten van het jaar 1889 41.922,27 frank bedroegen. De kas was dat jaar deficitair door uitgaven (50.637 frank) overwegend aan pensioenen zoals aan weduwen van vissers die tot hun zestigste jaar hadden gevaren hebben met kinderen onder de 14 jaar of aan 134 vissers die door ziekte of invaliditeit niet meer de zee op konden.

Het is onmogelijk om de hoge tol aan mensenlevens en ongevallen op zee op te sommen (5). Eén ervan, de catastrofale ramp van 13-14 oktober 1896, bleef niet zonder gevolg. Nadat in één nacht de zee 9 weduwen en 25 wezen maakte en 5 moeders hun enige kostwinnende zoon verloren (6) werd opnieuw de nood aanvoeld om aan die acute noodsituaties wat te doen.

Er werd gestart met enkele tombola’s ten voordele van de getroffen families. Ook werd een comité, onder de patronage van de stad, samengesteld voor de organisatie van een groot liefdadigheidsfeest dat plaatsvond op 14 november 1896 in de salons van het toenmalig stadhuis. Maar al vlug bleek dat men niet ten eeuwige dage een beroep kon doen op liefdadigheid. Hulpcomités (o.a. die van café “Au nouveau passage” hadden weliswaar al 24.726,34 frank bijeengebracht, maar toch groeide de idee om een permanente hulpkas te creëren voor al wie slachtoffer werd van een ongeval op zee. Het werd de “Caisse de secours pour les victimes des accidents de mer à Ostende” (7). Eind december 1897 was er al 21.725,90 frank in kas. Die kwam er ondermeer door giften (van dames

van het comité van de Crèche), geldinzamelingen (van de Royal Sport Nautique de Bruxelles en de Club Nautique de Gand – toch opmerkelijk) een tombola (van café Asschendaele) of de verkoop van oude kranten in het Kursaal.

Ondertussen had zijn tegenhanger, de “Voorzieningskas der Visscherij”, al aan 1252 vissersweduwen en zieke, gewonde (“estropiés au cours de leur travail”) en bejaarde vissers financiële hulp geboden. Vistuig, netten, want en zeilen die drie garnaalvissers hadden verloren, werden vergoed op kosten van de kas.

Zoals het hoort bij de goedkeuring van een begroting verscheen ieder jaar in de gemeenteverslagen de ontvangsten en uitgaven van beide kassen. Bijzonder hierbij is de expliciete vermelding van de vele (niet alleen Oostendse) weldoeners van allerlei rang en stand die hun hart voor de vissers lieten spreken. Ik breng ze opnieuw wat tot leven wanneer ik lukraak 4 jaren overloop. 1904: de Société Ostende-en-Avant, het Eldorado-theater, de “Vlaamsche Koorzangmaatschappij”, de krant “Le Carillon”. 1905: Auguste Stracké, de Scala, de Société des Courses, het Comité van het Festival 1905...1906: de Brusselse burgemeester De Mot, de Cockerill-boten, de Antwerpse vrijmetselaarsloge, Edouard Jean, de Oostendse vereniging “De Jonge Turners”... 1907: De Oude Wasschers (8) de Zedelgemse baron de Vrière, restaurant “Den Helder”, de Cercle Coecilia, de maalboten “Topaze” en “Rubis”...

*

* *

Pas na de Eerste Wereldoorlog kwam een eerste grote verbetering in de sociale toestand van de vissers en hun familie met de oprichting in 1921 van de “Oostendse Rederij”, beter gekend als “De Rode Vloot”.

VERWIJZINGEN

- (1) Het reglement werd op 30 december 1829 goedgekeurd door de regentenraad.
- (2) Enkele namen:
  - In 1870: Norbert Bourgoignie, Thomas Hamman, Pierre Lecluyse, Jacques Degrave.
  - In 1901: Charles Haeck, Jean Bauwens, Charles Defer, H. Defer.
  - In 1911: Jean Bauwens, Auguste Vandewalle, Louis Deroo, Charles Defer.
- (3) C. DEZUTTERE «Enquête sur la pêche maritime en Belgique». Brussel 1909, 1914 '(2 delen).
- (4) De jaargangen, vanaf 1874, zijn aanwezig in de Oostendse stadsbibliotheek.
- (5) - In april 1888, bij een vreselijke storm rond IJsland, vergingen 19 schepen met 165 vissers aan boord.
  - V. DEMEESTER “Ter herinnering aan onze vissers van Heist tot De Panne”. Uitg. E. Decock, Aartijke 1990.
- (6) De “Echo d’Ostende” van 15 oktober 1896 meldt: “Nombreuses victimes. Pour Ostende seule 16 pêcheurs péris”.
- (7) Zie brief van 19 maart 1898 in de Bulletin Communal d’Ostende 1898, p. 262-263.
- (8) Een Oostendse carnavalvereniging.